

УДК 001.83:001.32(4):005.745(476-25)

Г.В. ІНДИЧЕНКО

Інститут архівознавства Державної установи
«Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського
Національної академії наук України»
просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна

**МІЖАКАДЕМІЧНА КОМУНІКАЦІЯ
НА ПРИКЛАДІ РЕГІОНАЛЬНОГО СЕМІНАРУ
«АКАДЕМІЇ НАУК ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ
ТА ЇХ РОЛЬ У ЗНАННЄВОМУ СУСПІЛЬСТВІ»**

Національна академія наук Білорусі, Міжакадемічна група з міжнародних проблем (IAP) та Центрально-європейська ініціатива (CEI) спільно організували регіональний семінар «Академії наук Центральної та Східної Європи та їх роль у знаннєвому суспільстві». Семінар відбувся 11–12 червня 2012 р. у Мінську на базі Національної академії наук Білорусі і зібрав разом 23 учасників із дев'яти країн, представників академій наук держав Центральної та Східної Європи. У рамках роботи семінару обговорено завдання національних академій наук в епоху глобальних викликів і трансформацій, а також застосування інтелектуального потенціалу академій у розв'язанні глобальних та локальних проблем XXI ст.

Ключові слова: міжакадемічна комунікація, знаннєве суспільство, глобальні та регіональні виклики, Європейський науковий простір.

Міжакадемічна комунікація вчених є одним із факторів інтеграції регіональної науки у світове наукове товариство, сприяє зміцненню міжнародних наукових зв'язків, обміну досвідом і подальшому розвитку відносин у напрямі спільного виконання наукових досліджень на високому фаховому рівні. Велике значення у цьому контексті мають міжнародні семінари, конференції та симпозіуми. Сьогодні інноваційний розвиток, формування суспільства знань є пріоритетом наукової політики провідних європейських країн. Змінюється і роль академічної науки незалежно від форми її організації — як громадських об'єднань учених, так і спеціалізованих на науково-дослідній роботі інститутів, які здійснюють свою ді-

яльність через мережу наукових установ. Останнім часом посилюється консультативна функція академій при вищих і місцевих органах влади та управління. Більшість європейських урядів не приймає стратегічно важливих для подальшого розвитку країни документів без консультацій і схвалення їх академічним співтовариством або ж залучає академії до вироблення національних стратегій.

Сучасне суспільство проявляє значний інтерес до академічної форми організації науки, яка є предметом дискусій, обговорень, аналізуючи місце і роль академій наук у теперішньому глобалізованому світі, економічному, науковому, інноваційному та культурному розвитку тієї чи іншої країни. Усі ці питання відображаються безпосередньо на семінарах, конференціях і симпозіумах, організованих авторитетними міждержавними

і міжакадемічними об'єднаннями, такими як Міжакадемічна група з міжнародних проблем (IAP), а також міжнародними організаціями, як-от Центральноєвропейська ініціатива (CEI).

IAP, заснована в 1993 р., сьогодні об'єднує 105 національних академій. У співпраці зі своїми членами-академіями організація прагне посилити роль академічної науки в суспільстві, консолідувати академічне співтовариство у вирішенні соціально значущих питань. Особливу увагу вона приділяє підтримці молодих дослідників [1].

Діяльність CEI, яка є регіональною групою країн Центральної та Східної Європи, спрямована на налагодження багатосторонньої співпраці в політичній, соціально-економічній, науковій і культурній сферах, зміцнення стабільності та безпеки в регіоні [2].

11–12 червня 2012 р. саме НАН Білорусі, IAP та CEI організували регіональний семінар «Академії наук Центральної та Східної Європи та їх роль у знанневому суспільстві». Технічний та організаційний супровід заходу здійснював Інститут біофізики та клітинної інженерії НАН Білорусі. Семінар об'єднав 23 учасників із дев'яти країн, представників академій наук Центральної та Східної Європи, що уможливило розгляд широкого кола питань і сприяло обговоренню викликів, з якими академіям доводиться стикатися останнім часом [3].

У цьому заході взяли участь представники регіональних академій низки країн, які умовно можна поділити на декілька груп. Перша група – країни, що здобули незалежність після розпаду СРСР, – Україна, Білорусь, Латвія. У другу групу ввійшли країни, які в минулому були «сусідами» Радянського Союзу, наприклад Польща, Чехія, Румунія. В окрему третю групу можна виділити Чорногорію. Четверту групу представляли західноєвропейські країни – Нідерланди, Німеччина, які разом із Польщею, Чехією, Румунією та Латвією є членами Європейського Союзу. У роботі форуму брав участь також представник Єврокомісії.

Від імені IAP на відкритті семінару учасникам зачитали вітальне слово професорів М. Хасана (M. Hassan) та Х. Алпера (H. Alper), які є її співголовами. Учені висловили переконання щодо значної ролі академій Центральної та Східної Європи у вирішенні глобальних і регіональних проблем, пов'язаних із науковим, економічним і політичним розвитком регіону. Вони наголосили, що країни Центральної та Східної Європи мають давні наукові традиції і сформовані академії наук. Метою семінару, на думку М. Хасана та Х. Алпера, є зміцнення між-академічних зв'язків і посилення взаємодії академій наук з IAP [4].

До учасників семінару звернувся голова Президії Національної академії наук Білорусі А.М. Русецький, який у своєму виступі акцентував увагу на важливості проведення цього заходу в подальшому, зміцненні міжакадемічної взаємодії. Слід відзначити, що 12 липня 2012 р. відбулася зустріч А.М. Русецького з представниками наукової громадськості, учасниками семінару. Анатолій Максимович ознайомив присутніх з основними напрямками діяльності НАН Білорусі в рамках наукових пріоритетів держави (інформаційні технології, освоєння космічного простору, нанотехнології, енерготехнології, екологічна безпека).

Робота семінару була організована у вигляді сесій, зокрема, за такими темами: «Академія наук і знаннєве суспільство», «Академія та передовий досвід», «Академія наук та молодь», «Академія наук та рекомендації при прийнятті рішень». Роботу кожної з сесій координували модератори.

Сесія «Академія наук і знаннєве суспільство» проходила під головуванням віцепрезидента Польської академії наук професора Януша Ліпковського (J. Lipkowski). На ній обговорювали етичні аспекти наукових досліджень, моделі організації академічної науки, діяльність Білоруського республіканського фонду фундаментальних досліджень (БРФФД), стратегії інформаційного розвитку Республіки Білорусь.

Сьогодні провідні країни світу розглядають біобезпеку як один із найважливіших складників національної безпеки. Пріоритетними в цьому напрямі є створення національних систем біологічної безпеки та біологічного захисту, протидія проявам біотероризму, захист населення від неконтрольованого поширення генетично модифікованих організмів, збереження безпечного навколишнього природного середовища, розвиток наукових основ та вироблення єдиних науково-методичних підходів у сфері гарантування біологічної безпеки тощо. Я. Ліпковський звернув увагу присутніх на успішну діяльність робочої групи з біобезпеки при ІАР, яку з 2010 р. очолює Польська АН. Академія має також досвід проведення щорічних конференцій із питань біоетики. У межах самої Академії працює Комітет з етики біологічних досліджень. Його робота має, безперечно, проривний характер, адже фахівці звертаються до соціально значущих тем, таких як екстракорпоральне запліднення або дородове генетичне тестування. Парламент Польщі має намір створити Національну комісію з наукової етики, організувати яку доручено

Академії. З-поміж країн Східної Європи Польща буде першою, де функціонуватиме така комісія.

Член-кореспондент НАН Білорусі д.т.н. С.А. Чижик і директор Інституту філософії НАН Білорусі к.філос.н. А.А. Лазаревич виступили з доповіддю «Наукове знання як домінанта цивілізаційного розвитку». Прогрес людства, наголошують дослідники, базується на знанні, яке можна розглядати як цивілізаційну константу. Свідомість і самосвідомість людини, будь-яка соціальна ситуація, роль і дія економічних, технологічних та культурних інновацій залежать від знання і визначаються ним. Інноваційний шлях розвитку зорієнтований на постійне зростання якості товарів і послуг, що неможливо досягти без активного розвитку фундаментального (теоретичного) знання. Іншими словами, інновації відбуваються спочатку в науці, а потім — в економіці. За будь-яких обставин фундаментальна наука має бути пріоритетною. Водночас наукова діяльність не може бути автономним процесом виробництва знань, цінність яких визначається винятково їхньою внутрішньою організацією, адже наукова робота — це такий

Учасники регіонального семінару «Академії наук Центральної та Східної Європи та їх роль у знаннєвому суспільстві»

вид людської діяльності, який оцінюють не лише за його ефективністю, але й за метою. Сучасні тенденції гуманізації соціальної активності, у т.ч. й наукової, спрямовані на вирішення цього питання. Не випадково в полі зору суспільства дедалі частіше опиняються питання наукової етики, моральної відповідальності вченого за «вироблені знання» та їх безпечне функціонування в суспільстві; питання практичної цінності науки. Можна виділити три моделі організації фундаментальних досліджень – традиційну академіко-центричну (Росія, Україна, Білорусь, Польща), змішану (Угорщина, Казахстан та ін.) і традиційну університето-центричну (Литва, Латвія, Естонія).

Білоруський республіканський фонд фундаментальних досліджень уже понад двадцять років усіма можливими заходами сприяє інноваційному розвитку своєї країни. Голова БРФФД академік НАН Білорусі В.А. Орлович визначив основні напрями діяльності Фонду: фінансування короткострокових проектів фундаментальних і пошукових досліджень з пріоритетних напрямів; підтримка талановитої молоді; фінансування спільних із зарубіжними вченими проектів; розвиток матеріально-технічної бази наукових досліджень; фінансова підтримка видання монографій та інших джерел наукової інформації з фундаментальних досліджень; підтримка організації й проведення симпозіумів, конференцій та інших наукових заходів на території республіки, спрямованих на розвиток фундаментальних і пошукових досліджень, а також фінансова допомога виконавцям проектів Фонду для їхньої участі як доповідачів у названих вище заходах, які проводять за кордоном. Позитивною тенденцією в діяльності Фонду є постійне збільшення частки міжнародних проектів. У 2010 р. кількість спільних досліджень з іноземними партнерами становила 676 проектів, що перевищило кількість внутрішніх республіканських грантів (52% від загальної суми). Зазначене дозволяє стверджувати, що Фонд справді став міждержав-

ним, міжнародним, а також одним із лідерів міжнародної науково-технічної співпраці Республіки Білорусь.

У сучасному світі інформаційний складник відіграє дедалі більшу роль у формуванні конкурентоспроможного суспільства. Основними рисами, які вирізняють інформаційне суспільство, вважають: створення глобального інформаційного простору, здатного забезпечити нову якість життя; збільшення питомої ваги інформаційно-комунікативних технологій, продуктів і послуг у валовому внутрішньому продукті (ВВП) країни; поява якісно нових комунікацій та ефективної інформаційної взаємодії людей на засадах розширення доступу до національних і світових інформаційних ресурсів; подолання інформаційної нерівності (бідності); задоволення людських потреб в інформаційних продуктах і послугах [5].

Висвітленню основних напрямів стратегії формування інформаційного суспільства в Білорусі, розрахованої на період до 2015 р., було присвячено доповідь директора Об'єднаного інституту проблем інформатики НАН Білорусі д.ф.-м.н. О.В. Тузікова. Програмою передбачено ввести республіку до тридцятки провідних країн світу за рейтингами Міжнародного телекомунікаційного союзу та ООН. НАН Білорусі бере активну участь у реалізації та координації Національної програми прискореного розвитку послуг у сфері інформаційних і телекомунікаційних технологій, розрахованої на 2011–2015 рр. Пріоритетними напрямами розбудови інформаційного суспільства для країни є: електронний уряд; електронна охорона здоров'я; електронне навчання; електронна зайнятість і соціальний захист населення; електронна економіка; система масових комунікацій та електронний контент; розвиток інформаційної інфраструктури, ресурсів, технологій і послуг; розвиток законодавства в галузі інформації. Об'єднаний інститут проблем інформатики НАН Білорусі співпрацює з країнами ЄС у рамках *European Grid Infrastructure projects EGI-InSPIRE*.

Під керівництвом віце-президента Академії наук Чеської Республіки Мирослава Тума (M. Tuma) працювала сесія «Академія та передовий досвід». В останні роки, коли наука глобалізується, набуває особливого значення наукова компетенція, тіснішою стає наукова кооперація. Яскравим прикладом у цьому сенсі є Сьома рамкова програма, наукова система ЄС, яка послідовно залучає вчених різних країн і континентів до боротьби за дослідницькі гранти. Саме наукова компетенція — єдиний критерій, що дозволяє з успіхом конкурувати в науковому співтоваристві. М. Тума в доповіді «Оцінка наукової роботи та передового досвіду в Академії наук Чеської Республіки» розкрив структуру і пріоритети наукової роботи Академії. Значний інтерес становить досвід оцінювання наукової діяльності установ АН Чеської Республіки. Зауважимо, що саме Чехія була однією з перших країн Східної Європи, яка стала на шлях реформування академічної науки. Процес глибокого реформування розпочався в 1993 р. У цей час «була розроблена і впроваджена нова дослідницька політика, а також нові нормативи зовнішнього фінансування і оплати та праці», унаслідок чого підвищилася ефективність досліджень і поглибилася співпраця установ Академії з науково-дослідними інституціями країни та зарубіжжя [6].

Проте, як наголошує М. Тума, за результатами оцінювання науково-дослідних установ Академії 26 із них були ліквідовані, а кількість співробітників АН зменшилася до 6000 (майже на половину). Діяльність науково-дослідних установ Академії було оцінено і в наступні роки, зокрема в 1996, 1999, 2004, 2008 рр. Останній такий захід відбувся в 2010–2011 рр. Для кожної основної галузі науки, у якій Академія проводить дослідження, було створено дев'ять комітетів, до складу яких увійшли переважно зовнішні експерти (67 осіб, 6 — з Академії). Оцінювали не лише інститути, але й окремі колективи (загалом 406 груп). Критеріями були: наукова діяльність, важливість наукових розробок для суспільства, міжнародна спів-

праця, кадровий потенціал і матеріальне забезпечення, інша діяльність (участь у програмах, навчальному процесі тощо). Основним завданням заходу було оцінити діяльність інститутів Академії в галузі науки та мистецтва й визначити необхідний обсяг їх фінансування. М. Тума виокремив три рівні оцінювання: інститутів (раз на 5–6 років), наукових колективів (індивідуально або кожні 5–6 років), фізичних осіб (індивідуально або кожні 5–6 років).

Президент Чорногорської академії наук та мистецтв Момір Джурович (M. Djurovic) у доповіді «Академії наук та передовий досвід» визначив складники наукової компетенції академії. По-перше, членство в академіях базується на науковій компетенції вченого. По-друге, національні академії практично реалізують передовий досвід на міжнародному, національному та інституційному рівнях, а також на індивідуальному рівні своїх членів. По-третє, академії підтримують прогресивні наукові дослідження через молодих учених.

Світові економіки стають дедалі більш знаннєвими, їхній чистий прибуток визначається значною мірою знаннями, а не матеріалами. М. Джурович розглядає критерії досягнення «наукової майстерності» — якість досліджень (кількість публікацій, імпакт-фактор, індекс цитування, кількість патентів, наукова етика); грантова підтримка (вплив на державну політику в галузі присудження грантів, пріоритетність у пропозиціях, премії за наукові досягнення в галузі науки, система підтримки наукових досліджень молодих учених); освіта (підтримка докторських та постдокторських досліджень, організація спеціальних лекцій для талановитих молодих дослідників, робота авторитетних учених з молодими науковцями, укладання навчальних програм для університетських курсів (Syllabus).

Член-кореспондент НАН Білорусі д.ф.-м.н. С.Я. Кілін у доповіді «Міждисциплінарні дослідження та майбутні технології, що ми можемо очікувати від науки у XXI ст. та роль академії наук» проаналізував місце

науки в міждисциплінарних дослідженнях, а також наголосив на провідній ролі академії наук у сучасному періоді еволюції науки. Одним із прикладів міждисциплінарної інтеграції можна вважати мікросистеми для цілеспрямованого транспорту ліків, які дають змогу точно та своєчасно дозувати препарати без втручання пацієнта, вводити їх без участі крові в ділянки, недоступні кровотоку, використовувати невеликі, безпечні дози ліків, унеможливити вплив медикаментів на інші органи та системи, розв'язувати проблеми впливу інших лікарських засобів та їхньої несумісності.

Член-кореспондент НАН Білорусі В.А. Кульчицький у доповіді «Академічне товариство, мозок, мислення, знання» розглянув академічну науку як складник усього суспільства, орієнтованого на майбутнє. Саме в академічних співтовариствах учені концентрують свої зусилля на пізнанні невіршених питань буття, до яких належать механізми дії людського мозку. Учений обґрунтував деякі положення: передавання інформації до мозку відбувається разом із хімічними речовинами; сучасні нейрохімія та фармакологія можуть контролювати трансмісію сигналів до мозку; завдання фундаментальної науки також є завданнями суспільства.

Питання висококваліфікованого кадрового забезпечення, впливу молодих дослідників із наукової сфери, старіння наукових кадрів залишаються болючою проблемою більшості академії наук європейських країн. Саме ці теми були в центрі уваги учасників сесії «Академія та молодь». Поміж факторів, які позитивно впливають на залучення та закріплення молоді в академічній науці, — цікаві напрями наукових досліджень, реальні перспективи кар'єрного зростання, сучасне обладнання тощо. Європейське академічне співтовариство намагається залучити молодь до науки через молоді академії, які функціонують у багатьох європейських країнах. Член Глобальної молоді академії доктор наук А. Сімон (A. Simon) поділився з учасниками семінару досвідом

роботи цієї академії. Особливість її функціонування зумовлена насамперед такими факторами: міждисциплінарність, міжнародність, інтегративність. Молоді академії створюють молодим науковцям умови для проведення міждисциплінарних досліджень, заохочують їхні індивідуальні наукові розробки та дослідження в галузі суміжних дисциплін, підтримують талановитих молодих учених у впровадженні результатів їхніх наукових досліджень.

Учасники семінару (Г.В. Індиченко, Л.В. Дубовська, А. Сімон, В.В. Казбанов) висвітлили системну роботу регіональних академії наук щодо залучення та закріплення талановитої молоді в академічній науці. Так, у Національній академії наук України з 1999 р. успішно функціонує Комісія по роботі з науковою молоддю. З 2004 р. Президія НАН України регулярно заслуховує на своїх засіданнях наукові повідомлення молодих дослідників, для яких відкривають відомчі теми з терміном виконання до одного року. У 2009 р. у межах загальноакадемічного проекту «Наукова книга» вперше було виділено окрему квоту для публікації досліджень молодих науковців.

У пострадянському академічному просторі також діють ради молодих учених, які об'єднують аспірантів та молодих наукових співробітників. Голова Ради молодих учених НАН Білорусі В.В. Казбанов у доповіді «Важливість спадкоємності поколінь та робота з талановитою молоддю» акцентував увагу на різноманітних напрямках роботи зі здібною молоддю в Білорусі. Процес її залучення до наукової роботи тут починається зі шкільного віку і відбувається різними засобами, зокрема, через мережу науково-дослідних секцій Мінського державного палацу дітей і молоді на базі наукових установ Національної академії наук Білорусі; освітню літню школу для учнівської молоді «Основи організації наукових досліджень»; Центр наукових ініціатив НАН Білорусі; Раду молодих учених НАН Білорусі.

Предметом розгляду стали також і фактори, що не сприяють закріпленню молоді в

науці, з-поміж яких к.б.н. Л.В. Дубовська виділяє: відсутність перспектив кар'єрного зростання, недостатній рівень оплати праці, неможливість спланувати своє життя більше ніж на рік, наміри емігрувати до інших країн, незадоволеність щодо видів конкретної роботи. Натомість стабілізаційними факторами, які «закріплюють» молодь у науці, є: відчуття особистої значущості, увага зарубіжних колег, перемоги в наукових конкурсах, можливості поліпшення професійних навичок, отримання постійної посади та власного бюджету.

Сесія «Академія наук та регіональні виклики» під головуванням професора Роберти Д'Алессандро (Roderta D'Alessandro), члена Нідерландської молодшої академії, розглядала глобальні та регіональні виклики, з якими європейським країнам доводиться стикатися останніми роками. Регіональні виклики для Нідерландів пов'язані із загальними викликами Європейського Співтовариства (розвиток сталої та інноваційної економіки), переоцінюванням важливості наукових досліджень, науковою комунікацією, проблемами, з якими Європа зіштовхнеться у 2020 р. (так звані *Grand Challenges*), глобалізацією, демографічними та кліматичними змінами, енергетичними і соціальними ризиками. Проте наявні істотні відмінності у вразливості регіонів щодо згаданих вище проблем, які вимагають конкретних рішень. Що ж може запропонувати Нідерландська молода академія для розв'язання регіональних проблем своєї країни? Це передусім вироблення концепції сталої та інноваційної економіки (зростання й інновації); визначення пріоритетних наукових напрямів, у тому числі фундаментальних досліджень; наукова комунікація.

Академік-секретар Відділення хімії та наук про Землю НАН Білорусі С.О. Усанов у своїй доповіді проаналізував роль Національної академії наук Білорусі в розвитку фармацевтичної галузі республіки, звернувши особливу увагу на технології розроблення малотоннажних, вартісних та наукоємних субстанцій і готових лікарських форм для

лікування онкологічних, вірусних та гематологічних захворювань; наукові основи індивідуального використання лікарських сполук — персоналізована медицина (молекулярна діагностика, комп'ютерне моделювання); розроблення нових лікарських препаратів і технологій доставляння медикаментів, нових багатокомпонентних композицій, технологій комплексного застосування ліків. На базі НАН Білорусі створено підприємство «Академфарм», яке у 2010 р. здійснило перший промисловий випуск фармацевтичної продукції. Його діяльність пов'язана з такими напрямками: промислове виробництво лікарських засобів та іншої фармацевтичної продукції, вітамінних, вітамінно-мінеральних та метаболічних комплексів; лабораторні фармацевтичні дослідження; контрактне фармацевтичне виробництво; розроблення і випуск виробів медичного призначення та лабораторних приладів.

Директор Інституту хімії нових матеріалів НАН Білорусі академік НАН Білорусі В.Є. Агабеков наголосив на традиційно тісній співпраці Інституту з академіями наук країн СНД. Спільні розробки за напрямом «нафтохімія» проводять із низкою інститутів РАН. Успішно функціонує Центр нафто- і лісохімічних технологій Сибірського відділення РАН та НАН Білорусі. Спільні проекти виконують із науково-дослідними установами академій наук Казахстану, Вірменії, Азербайджану. За результатами візиту до Інституту хімії нових матеріалів НАН Білорусі представників Науково-технічного центру ім. Короля Абдулазіза, Саудівська Аравія (The King Abdulaziz City for Science and Technology) та Інституту фізичної хімії ім. Л.В. Писаржевського НАН України підписано тристоронній протокол про налагодження співпраці та проведення спільних досліджень у сфері розроблення нових поколінь функціональних матеріалів, фотохімії, фізичної та неорганічної хімії.

Професор Волькер тер Мойлен (Volker ter Meulen), екс-президент Академії наук «Леопольдіна» (Німеччина), окреслив основні

напрями діяльності Консультативної ради європейських академій наук (EASAC). До її функцій у дорадчо-консультативній сфері належить визначення пріоритетів досліджень, затвердження відповідної робочої групи та експертів, а також схвалення результатів роботи. Спеціалізовані комісії виконують функції консультативного органу зі стратегічних напрямів, аналізують можливості проєктів, визначають основних експертів. Робочі групи несуть колективну відповідальність за підготовку експертних висновків і рекомендацій. Консультативний процес має декілька стадій: ідентифікація та визначення питань, що підлягають вивченню; планування проєкту, розгляд попередніх результатів; оцінювання результатів роботи; довгострокове спостереження за їх впровадженням; формулювання висновків для подальшої діяльності. Волькер тер Мойлен також репрезентував нещодавні звіти EASAC за такими напрямками: генетичне тестування; генетичні ресурси для продовольства та сільського господарства; виклики, пов'язані зі зміною клімату; концентрування сонячної енергії; вплив штучних наноматеріалів на здоров'я людини; синтетична біологія; ситуація з підземними водами в Південній Європі; зміна клімату та інфекційні хвороби.

Президент Латвійської академії сільськогосподарських наук дійсний член Латвійської АН Бальба Рівза (Bailba Rivza) в доповіді «Латвійська академія наук та її дорадча функція» розкрила напрями співпраці Академії з вищими органами влади своєї країни. Дорадчі функції Латвійської АН реалізуються через співробітництво з Парламентом, Секретаріатом Президента Латвійської Республіки, міністерствами та відомствами (тісна співпраця здійснюється з Міністерством освіти та науки), Латвійською науковою радою, Латвійською радою вищої освіти, Латвійською радою ректорів. Академія бере участь в імplementації наукової політики країни; регіональному розвитку науки шляхом проведення нарад і підтримки проєктів; щорічно

визначає десять найвагоміших наукових досягнень країни, що визначають спрямованість і пріоритети наукових розробок; бере участь у розробленні, координації та експертизі п'яти національних програм; координує національну програму з лєтоніки (вивчення національної історії).

Гедимінас Раманаускас (Gedeminas Ramanauskas), референт Генерального директорату з наукових досліджень та інновацій Європейської Комісії, роз'яснив принципи партнерства ЄС з країнами Східної Європи у науковій сфері (доповідь «Горизонт–2020 та Східне партнерство»). Політика партнерства ЄС базується на принципі «чим більше, тим більше» та передбачає налагодження співпраці не лише з урядами, але й з представниками громадянського суспільства (неурядові організації, академії наук, засоби масової інформації, профспілки, релігійні групи). Важливим складником співробітництва є повага до кожного з партнерів, визнання специфіки в реалізації власних реформ. Тісною є співпраця ЄС із країнами Східної Європи в рамках Східного партнерства — проєкту Євросоюзу, головна мета якого — зближення ЄС із країнами колишнього СРСР: Україною, Молдовою, Азербайджаном, Вірменією, Грузією та Білоруссю. ЄС допомагає цим державам працювати в напрямі розвитку загального знання та інноваційного простору, що, відповідно, передбачає сприяння політичному діалогу, зміцнення національного та регіонального потенціалу, спільні дослідження й інновації, можливості мобільності студентів і вчених. Вагомим складником «Загального знання та інноваційного простору» є активна участь країн Східного партнерства в Сьомій рамковій програмі ЄС. Зацікавленість присутніх викликали наведені дані про участь країн Східного партнерства в цій програмі. Так, Вірменія бере участь у 21 проєкті, Азербайджан — 15, Білорусь — 12, Грузія — 31, Молдова — 23, Україна — у 123 проєктах.

Програма «Горизонт–2020» почне працювати з 1 січня 2014 р., після закінчення Сьомої рамкової програми. «Горизонт–2020»

передбачає ширші можливості підтримки дослідників і новаторів з метою збільшення значущості їхніх розробок та гарантованої реалізації визначних ринкових ідей, що приведе до економічного зростання та створення нових робочих місць у Європі. У Програмі можна виділити три загальні пріоритети — передова наука, лідерство у промисловості та соціальні виклики. Передова наука — основа технологій майбутнього, створення нових робочих місць та загального добробуту. Європа також має підтримувати талановитих науковців, а вчені повинні отримати доступ до найкращої інфраструктури. Європейська Комісія запропонувала схему фінансування цих пріоритетних напрямів на 2014–2020 рр.

У рамках першого пріоритетного напрямку фінансування буде розподілено так: Європейська дослідницька рада (міждисциплінарні дослідження найкращих окремих команд) — 13 268 млн євро; майбутні та нові технології (спільні дослідження з метою відкриття нових інноваційних галузей) — 3 110 млн євро; програма Марії Кюрі (заходи й акції з навчання та кар'єрного зростання) — 5 572 млн євро; розвиток інфраструктури, у т.ч. електронної, — 2 478 млн євро.

Лідерство у промисловості обрано як пріоритетний напрям з огляду на те, що на стратегічних інвестиціях у ключові технології, наприклад мікроелектроніку, ґрунтуються інновації в наявних і нових секторах; Європа потребує залучення більшого обсягу приватних інвестицій у дослідження та інновації, а також створення більшого числа інноваційних малих і середніх підприємств для економічного зростання та створення нових робочих місць. У рамках цього пріоритетного напрямку передбачено такий розподіл фінансування: лідерство у промислових технологіях (комп'ютерні технології, нанотехнології, новітні матеріали, біотехнології, передове виробництво, космічні технології) — 13 781 млн євро; доступ до ризикового фінансового капіталу (залучення приватного та венчурного капіталу в

дослідження й інновації) — 3 538 млн євро; інновації в малих та середніх підприємствах (сприяння усім формам інновацій) — 619 млн євро.

Соціальні виклики обрано як пріоритет, оскільки проблеми, з якими стикається суспільство і які є першорядними для ЄС (клімат, навколишнє середовище, енергетика, транспорт тощо), не можна розв'язати без інновацій; проривні рішення нагальних проблем є результатом міждисциплінарної співпраці за участі соціогуманітарних наук, вони повинні бути перевірені, продемонстровані та розширені. Запропоновано такий розподіл фінансування: охорона здоров'я, демографічні виклики й добробут — 8 033 млн євро; продовольча безпека, сталий розвиток сільського господарства, морські дослідження і біоекономіка — 4 158 млн євро; безпечне, екологічно чисте та раціональне використання енергії — 5 782 млн євро (у 2014–2018 рр. додатково на ядерну безпеку — 1 788 млн євро); раціональний, «зелений» та інтегрований транспорт — 6 802 млн євро; дослідження клімату, ефективно використання ресурсів і сировини — 3 160 млн євро; інклюзивне, інноваційне й захищене суспільство — 3 816 млн євро.

Міжнародна співпраця охопить три основні групи країн: індустриальні країни з економікою перехідного типу; країни розширеного ЄС та сусідні держави; країни, що розвиваються.

Отже, міжакадемічне спілкування позитивно впливає на розвиток науково-технічного співробітництва в країнах Центральної та Східної Європи, дозволяє обмінюватися різнобічним академічним досвідом в умовах глобальних викликів, що безпосередньо відображаються на напрямах діяльності академій, які в сучасних умовах стають центрами інноваційного розвитку. Це означає, що високих наукових стандартів можна досягти лише в умовах тісної взаємодії економіки, науки та інновацій. У цьому сенсі відкриваються також нові перспективи завдяки створенню інтегрованого дослідницького простору.

За результатами роботи семінару було ухвалено резолюцію, метою якої є активне залучення академій регіону до прийняття політичних рішень у своїх країнах та створення інформаційної мережі між академіями наук. До таких заходів, як семінари, конференції та симпозиуми, часто проявляють інтерес вищі органи влади та управління країни, яка є їхнім співорганізатором. Так, Прем'єр-міністр Республіки Білорусь М.В. М'ясникович ініціював зустріч із представниками іноземних наукових організацій, учасниками семінару і співробітниками НАН Білорусі. Країна ініціюватиме організацію в Митному союзі, Єдиному економічному просторі великих міжнародних науково-технічних та науково-освітніх центрів, у т.ч. за участі відомих світових корпорацій. Заплановано, що такі структури створюватимуть для вирішення конкретних цільових завдань на період до п'яти років. Подібні проекти можуть забезпечити появу проривних технологій та принципово нових знань із конкретних напрямів [7].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. About IAP // www.interacademies.net.
2. Mission and Objectives // <http://www.cei.int/content/mission-and-objectives>.
3. Regional Workshop on Science Academies in the Central and Eastern Europe and their Role in Knowledge-Based Society (11–12 June 2012, Belarus, Minsk). Agenda, Abstracts and participants. – 45 p.
4. Messages by Prof. M. Hassan and Prof. H. Alper – IAP Co-chairs – on the occasion of the opening of the International Workshop on Science Academies in Central and Eastern Europe and their Role in Knowledge-Based Society // <http://www.interacademies.net/File.aspx?id=19248>.
5. Дубов Д.В., Ожеван О.А., Гнатюк Л. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості: аналіт. доп. // http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/dubov_infsus-31058.pdf.
6. Онищенко О.С., Маліцький Б.А., Онопрієнко В.І. та ін. Національна академія наук України: проблеми розвитку та входження в європейський науковий простір / за ред. О.С. Онищенко, Б.А. Маліцького. – К., 2007. – 679 с.
7. Прем'єр-міністр Республіки Білорусь Михаїл Мясникович вступив у бесіду з представителями наукових організацій // <http://www.government.by/ru/content/4438>.

Стаття надійшла 08.10.2012 р.

А.В. Индыченко

Институт архивоведения Государственного учреждения «Национальная библиотека Украины имени В.И. Вернадского
Национальной академии наук Украины»
просп. 40-летия Октября, 3, Киев, 03039, Украина

МЕЖАКАДЕМИЧЕСКАЯ КОММУНИКАЦИЯ НА ПРИМЕРЕ РЕГИОНАЛЬНОГО СЕМИНАРА «АКАДЕМИИ НАУК ЦЕНТРАЛЬНОЙ И ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ И ИХ РОЛЬ В ОБЩЕСТВЕ ЗНАНИЙ»

Национальная академия наук Беларуси, Межакадемическая группа по международным проблемам и Центральноевропейская инициатива совместно организовали региональный семинар «Академии наук Центральной и Восточной Европы и их роль в обществе знаний». Семинар состоялся 11–12 июня 2012 г. в Минске на базе Национальной академии наук Беларуси и собрал вместе 23 участника из девяти стран, представителей академий наук государств Центральной и Восточной Европы. В рамках его работы обсуждались задания национальных академий наук в эпоху глобальных вызовов и трансформаций, а также использование интеллектуального потенциала академий в решении глобальных и локальных проблем XXI в.

Ключевые слова: межакадемическая коммуникация, общество знаний, глобальные и региональные вызовы, Европейское научное пространство.

G.V. Indychenko

Institute of Archivistics of Public Institution «The Vernadsky National Library of Ukraine of National Academy of Sciences of Ukraine»
3 40-richchia Zhovtnia Prosp., Kyiv, 03039, Ukraine

INTERACADEMY COMMUNICATION ON EXAMPLE OF REGIONAL WORKSHOP ON SCIENCE ACADEMIES IN THE CENTRAL AND EASTERN EUROPE AND THEIR ROLE IN KNOWLEDGE-BASED SOCIETY

The National Academy of Sciences of Belarus, IAP, and CEI jointly organized a regional Workshop on Science Academies in the Central and Eastern Europe and their Role in Knowledge-Based Society. The workshop, held at the National Academy of Sciences of Belarus in Minsk, Belarus on 11–12 June 2012, brought together 23 participants from 9 countries representing the Region of Central and Eastern Europe. As part of the workshop were discussed the tasks of national science academies in the global challenges and transformations, and the use of intellectual potential of academies in addressing to global and local challenges of the XXI century.

Keywords: interacademy communication, knowledge-based society, global and regional challenges, European scientific area.